

Observatoriul este de două ori în săptămână, Mercuri și Sâmbătă.

Pretului

pentru Sibiu pe 1 an întreg 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa cu 1 fl. mai mult pe an; — trimis cu poșta în lăintrul monarhiei pe 1 an întreg 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — În străinătate pe 1 an 10 fl. s. 22 franci, pe 6 luni 5 fl. s. 11 franci. — Numeri singuratici se dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politic, national-economic și literar.

Anul III.

Ori-ce înserate,

se platesc pe serie s. linia, cu litere meruente garmondu, la prim'a publicare câte 7 cr., la a dou'a și a trei'a câte 6 cr. v. a. și preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurul public.

Prenumeratiunile se pot face în modul cel mai ușor prin assemnatiunile poștei statului, adresate de a dreptul la Redacțiunea Diariului

„Observatoriul“ în Sibiu.

Nr. 99.

— Sibiu, Mercuri 10/22 Decembre. —

1880.

Abonamentu nou la „Observatoriulu“.

Diariu politic, national-economic și literar:

pe anul alu IV-lea

carele se incepe cu 1/13 Ianuaru 1881.

Apropiandu-se finea anului curente, deschidem prenumeratiune noua la diariulu nostru, totu pe langa conditiunile cunoscute de mai înainte.

Pretulu de abonamentu este:

În lăintrul monarhiei pe 12 luni 8 fl., pe 6 luni 4 fl. v. a.

În străinătate 22 franci pe 12 luni, 11 franci pe 6 luni, din cauza că de unu an încôce porto în afara, în locu de a scade, s'a mai adaos cu 1/3 din ce fusese până atunci.

În Sibiu pretulu este 3 fl. 50 cr. pe 6 luni; dusu la casa cu 50 cr. mai multu.

Fiindu-că nu ne convine a tipari prea multe exemplarie de prisosu, rogamu pe dnii abonati, că se binevoiesca a înainte oo. adrese și pretulu pe câtu se pôte mai curendu, ceea ce se pôte mai ușor prin mandate (asemnatiuni) poștali, de a dreptul la redacțiune în Sibiu. Piat'a mica Nr. 27.

Adresele se fia scrise curatu, cu caractere clare, și dupace statiunile de poșta se înmultiescu mereu chiaru și pe la sate, în prea multe casuri este neconditionatu necesariu a se însemna și comitatulu respectivu.

Rezultatele osteneleloru nôstre de trei ani, le supunemu cu consciintia linistita la judecat'a acelor lectori, carii nu'si pregetara a urmari activitatea nôstra dela începutu și până astadi.

Redacțiunea.

Unu unguru sinceru.

Daca sasii din Sibiu aflara, precum veduramu în Nr. precedente, unu unguru cu minte, în Ungari'a,

Foisiór'a „Observatoriului“.

Relatiunile între Biseric'a orthodoxa și protestanta în secolulu alu 16-lea.

Până în dio'a de astadi mai audi pe calvinii nostrii unguri din Transilvani'a dicundu, fără a înrosi câtu de puçinu: „Ci că între legea nôstra (reformata-magyar vallás) și între legea neunita (orthodoxa-oláh vallás) nu este nici-o diferentia alt'a, de câtu nisce ceremonii netrebnice, care le place valachiloru și se tînu de ele că orbulu de gardu.“

Istori'a Transilvaniei scrisa asia, bine reu precum este ea, ne spune despre o multime de incercari ale calviniloru, ale principiloru, dietelor, aristocratiloru calvinesci, de a trage pe natiunea romanésca cătu de buna voia, câtu cu fortia fisica și cu tôte mijlôcele tiranice la legea calvinésca, prin introducerea de catechisme calvinesci, confiscarea averiloru monastiresci, nimicirea jurisdicțiunei mitropolitane, desfiintarea tuturor episcopielor romanesci din Transilvani'a și Ungari'a, calvinirea cătoruva protopopiate, ducerea tinerimei romane la școle calvinesci, întocma precum se întâmpla și astadi în Orasci'a de înainte ochiloru clerului întregu. Istori'a Transilvaniei și a Moldovei ne mai spune câte ceva și despre incercarea calviniloru ardeleni de a trage la confessiunea calvinésca pe mitropolitulu și pe episcopulu Moldovei cu totu clerulu și poporul lor. Dara incercarile protestantiloru din Germani'a și Elveti'a de a strabate cu doctrinele loru și mai departe în Orientu, de a invita chiaru pe patriarchulu bisericei celei mari orientale dela Constantinople s. Rom'a noua, că se adopte și elu cu toti grecii și cu celelalte popôra orientali christiane, doctrinele heresiiloru lui Calvynu și Melancton, acestea erau până acuma și mai puçinu cunoscute în publiculu romanesc.

Sub titlu de mai susu dn. dr. Zotu tractédia acestu episodulu istoricu în fôia eclesiastica „Biseric'a orthodoxa

la Presburg, noi aflaramu în Transilvani'a, la Clusiu, unu unguru sinceru, carele strimtoratu de înpregiurari, spuse adevêrul întregu, celu puçinu în un'a din cestiunile de viétia.

D-lui T. în primul din „Kelet“ Nr. 289 relevandu noulu spectacolu scandalosu întemplatulu la Budapesta din caus'a teatrului nemtiescu, i pare fôrte reu, că s'a facutu érași atâta larma, apoi cu acésta ocașiune pe langa ce observa și elu, că acțiunea provôca totdeauna și ori unde reacțiune, mai marturisesce înca și unele cá acestea:

„Asia este, magiarisarea celorlalte popôra pentru noi (magiarii) este și remane o întrebare de viétia, existenti'a magiariloru este legata de aceea. Dara presiunea ce facemu noi asupra celorlalte popôra, nu trebuia se bata la ochi. Erau cu totulu alte mijlôce de a ruina, de ex. teatrulu nemtiescu, fără că se fia fostu lipsa de acésta alarmare și iritare a natiunei germane contra nôstra. Avemu noi mari probleme nationali, care ne placu, cu care simpathisamu; dara nimeni în lume nu prinde vrabii batendu tobele. Trebuie se cumpanimu preabine mijlôcele executarei (prea firesce, pe cele machiavellistice, perfide, satanice.)

Noi până acum amu înaintatu frumosu întru magiarisarea altor popôra, și trebuie se marturisim că ne folosiram și de mijlôce tari, pentru-că unele mesuri luate ici coala de către gubernu, le-amu putea numi o severitate de tiranu (el nevezhetnök akár drákoj szigornakis). Cu tôte acestea oper'a magiarisarei se putea continua fără nici o grija, în liniste neturburata, fără a provôca, fără a demonstra, cu mai bunu calculu, pentru-că se nu provôce contrademonstratiuni, éra nu precum s'a întemplatulu în B.-Pest'a cu acea sdrantia (rongyos) de teatru nemtiescu, că acum au revoltatu contra nôstra pe tóta Germani'a.“

De aci încolo „sincerulu“ unguru muștra cu amaratiune pe toti aceia, carii cu persecutarea teatrului nemtiescu au iritatu preste mesura pe toti germanii, au revoltatu întreg'a presa periodica nemtiesca asupra magiariloru, au deschis ochii nemtilor, că necum se se mai bucure de înaintarea magiariloru în cultura, dara se li se faca de aci înainte vrasmasi pentru totdeauna.

romana“ (An. V. 1880) într'unu modu, în câtu creduramu și noi că trebuie se atragemu atentiunea lectoriloru competenti în acésta materia asupra acelei dissertatiuni erudite, prin reproducerea unei mici pati din trens'a, lasandu apoi, că istoricii de profesiune se se ocupe de ea întregu. Dn. Zotu încependu dela Despotu Voda, Melancton, patriarhii Josofatu și Jerenia și teologii de Vittenberga scrie:

„Principalulu argumentu de care s'au servit și se servescu teologii catholici în polemic'a loru în ontra protestantiloru, a fostu acesta: că protestantii, parsindu biseric'a de Rom'a căreia apartineau, s'au pusufara de orice legatura cu biseric'a vechia, biseric'a apostolica, cea fondata de Christosu, căreia s'a promis asistenti'a continua a santului ducu și afara din cae nu este mantuire. Protestantii au întielesu fôrte bin tóta gravitatea acestu argumentu, și dejá Luther s'a sritu de biseric'a orthodoxa spre alu combate. Elu a asitu în biseric'a orthodoxa unu argumentu puternicu, a caracterulu de apostolicitate și catholicitate se pôt gâsi și afara din biseric'a de Rom'a. Ego, scria Luther către Spalatin (la 26 Iulie 1519), dupa deputatiunea dela Lipsi'a, „Ego rursum opposui Graecos per multos annos et antiquos patres, qui non fuissent sub Romani Pontificis potestate.“ Responsulu lui Luther erit într'adeveru fôrte puternicu, înse numai în privinti'a retensiunei esclussive a catholiciloru, că numai în biseric'a de Rom'a se afla biseric'a cea adevêrata alui Christosu; dar acésta nu erá de ajunsu. Protestantii trebiá se respundia la obiectiunea ce li se facea, că ei snt ἀπέσπαστος, adeca fără unu capu legitimu, și stau afara în biserica. Argumentulu invocatu de Luther numai atunci ar putea servi protestantiloru pe deplinu, daca ei ar stá în legatura cu acea biserica, pe care o declarâ apostolica și catholica, spre a o opune pretensiuniloru bisericei din Rom'a. Eca dara interessulu ce a provôcatu incercarile protestantiloru, de a se pune în relatiune cu biseric'a orthodoxa, despre care vomu vorbi aci. Scopulu acestor incercari n'a fostu înse, că protestantii se primésca dogmele bisericei nôstre și se se

De aci mai la vale publicistulu magiaru se ocupa multu cu relatiunile amicabili ale monarhiei austro-unguresci cu imperiulu Germaniei și i pasa tare de amicitia magiariloru cu nemtii, dicundu, că ușoru este de ex. natiunei franceze și celei englese a se certá și învrasmasi, că acelea potu prea bine fi un'a fără alt'a; dara ce face mic'a natiune magiara*) fără sprijinulu celei germane?

Se lasamu înse grijile acestea publicistiloru dela „Kelet“ et Comp.; datorinti'a nôstra patriotica este a ne margini aci numai la unele espectoratiuni de a le lui T., pentru-că, de se mai pôte, se'lu scótemu din rataciti'a parere.

T. sustine cu taria, că magiarisarea celorlalte popôra ar fi o întrebare de viétia, de existenti'a pentru natiunea magiara. Noi negamu acésta în modu apodicticu, subscriemu cuvintele d-lui Barcsak consilieru reg. și vice-comite dela Presburg și afirmamu cu aceeași taria, că adevêratulu periculu de viétia pentru natiunea magiara stá tocma în acestea silintie fanatiche de magiarisare, ori-că se face aceea pe față, prin mijlôce dracesci, precum le numesce A., sau că se iau mesuri clandestine, machiavellistice, seducatori, totu una, că-ci nu voru trece doue generatiuni și rezultatulu va fi tocma celu oppusu la celu asteptatu de partid'a d-lui Tisza, de a d-lui Kossuth și de a tuturor acelora, cari uita cu totulu, în care secolu traiescu, cu ce popôra au a face și cu ce poteri teribili de vietii nationali au a luptá.

T. invétia pe ai sei, că presiunea ce facu ei asupra celorlalte popôra, nu trebuie se bata la ochi, și că mesurile luate până acum pentru magiarisare, n'au alarmatu pe nimeni, deci magiarisarea a și facutu progresse frumoșe.

Acestoru ómeni li se pare că tóta lumea de prin regiurulu lor stá totu numai din vreo 10 milióne de orbi și de surdo-muti, de cretini (gusiati), nauci și hebeuci. Apoi că nu este tocma asia, ci din contra, nu ne veti numi o singura

*) T. pune că magiarii ar fi 7 milióne, ministrulu C. Tisza în toastulu seu de mai deunadi a disu 5—6, statisticii carii nu voru se mintia, dicu 5 1/2 milióne cu renegati cu totu.

unésca cu ea dupa cum li inputa, cu o bucuria malitiósa, canoniculu Socoloviu, despre care vomu vorbi mai josu. Tint'a lor a fostu, din contra, a introduce doctrinele loru în biseric'a orthodoxa, a o protestantiza, dupa cum au și declarat'o pe urma în prefati'a corespondentiei „Acta et scripta“ etc.; dar pentru că se póta ajunge la acestu scopu, ei au cautatu mai întâiu se faca pe orthodoxi a crede, că între doctrinele bisericei orthodoxe și ale celei protestante nu exista nici o deosebire esentiala.

Antaiulu contractu între biseric'a protestanta și cea orthodoxa a avutu locu în Romani'a, și anume în Moldov'a, prin mijlocirea vestitului aventurieru Despotu-Voda, despre a carui viétia ne credemu datori a dá aci óre-care notiie.

Între aceia cari au luat parte la batali'a dela Coron'a în anul 1533 a fostu și unu Heraclides, ai caruia parinti aveau titulu de principi de Samos și Paros. Dupa terminarea rebelului, Heraclides a venit la imperatorele Carolu V în Belgi'a, unde i s'a aratatu cuveniti'a onóre, atâtu pentru demnitatea familiei sale, câtu și pentru meritele sale personale. În suit'a acestu principi se aflá și unu grecu din Candi'a (s. din Samos), Jacobu Basilicu, unu june de familia de josu, înse bine instruitu, cunoscătoru a mai multor limbi, care se ocupase mai multi ani în Rom'a cu copiare de manuscrite. Prin inteligenti'a și cultur'a sa, precum și prin curagiulu și spiritulu seu întreprindietoriu, Jacobu a atrasu iubirea lui Heraclides asia de multu, în câtu acesta l'a adoptatu și 'ia datu tôte drepturile sale de mostenire asupra principatelor Paros și Samos. Imperatorulu însusi l'a numitu Cavaleru și Palatinu, asia că Jacobu de acum înainte portá titulu de: „Jacobus Heraclides Basilicus, Despota Sami, Marchio Pari, Eques auratus Caroli V et Comes Palatinus“ Jacobu a facutu mai multe caletorii pe la diferitele curti și a luat parte la mai multe reșebele, dar cu tôte acestea gasea timpu de a se ocupa seriosu și cu sciinti'a precum și cu teologi'a protestanta. Elu facuse cunoscintia cu mai multi din corifeii protestantiloru, asia mai cu s. Me-

mesura, mare mica, publica séu secreta, blanda séu draconica, luata nu numai de 14 ci tocma de 40 de ani spre scopulu magiarisarei, pentru că se nu fia cunoscuta exactu la celelalte popóra. Din 10 milióne parechi de ochi si totu atâtea de urechi, sunt prea de ajunsu cá se afle si se scia unu milionu, pentru-cá magiarismulu se ajunga la rezultatulu oppusu, pe care apostolii propagatori ai lui nu'lu voiescu odata cu viéti'a. Tóte mesurile ne sunt cunoscute, toti agentii si factorii sunt sciuti, nici chiaru poruncile cu totulu secrete inpartite pe la unii bisericani n'au remasu ascunse de càtra atâtea milióne de ochi. Propagandei magiare i merge cam cá si celei muscalesci in Poloni'a russésca; polonii de si n'au functionari din sinulu loru, afla de tóte mesurile luate spre russificarea loru.

Tisza si partid'a sa tínu una, cá fara magiarisare nu este asigurata integritatea statului si iti rodu urechile mereu cu „ide'a de statu ungurescu (magyar állameszme.)“ Nici-o idea mai ratacita de cátu acésta, nici-una demintita mai multu prin istori'a popóraloru din toti seculii. Nu ne voru numi magiarii unu singuru statu, barbaru séu civilisatu, pentru a carui existenta se se fia susu vreodata conditiune sine qua non, unitatea limbei. Prin unitatea limbei a fostu representata de candu lumea, numai unitatea nationale a ori-carui poporu homogenu, éra nu unitatea statului. Unu statu numai cevasi bine organisatu are cu totulu alte fundamente si alti pilastrii, pe cari este elu asediatu, éra unitatea limbei la formarea staturiloru este ceva cu totulu esceptionale. Incepemu chiaru dela Ungari'a. Noue sute de ani nu a fostu nici vorba de unitatea limbei, ci numai de unu statu poliglottu, éra limb'a statului érá pána eri un'a straina, mórtá, latin'a. Daca Ungari'a cadiuse infricosiatu la Mohaci, daca dupa aceea se prefacú in pasialicuri turcesci, o ar fi potutu óre scapá unitatea limbei? Nici-odata. Imperiulu austriacu se formase si consolidase fara nici-o unitate a limbei, pe sute de ani inainte, si astadi elu ar fi neasemenatu mai tare, daca nu aru fi batuti de Ddieu si germanii austriaci, cá se tinda la unitatea limbei. Antic'a Grecia cu escelent'a sa unitate in limba, cum mai cadiuse de reu sub loviturele cumplite a le sabii-loru scurte romane. Regatulu Poloniei se sfarmá cu tóta cultur'a si unitatea limbei sale. Din contra Elveti'a cu trei limbi, Belgi'a cu doue sunt staturi de modellu pentru tóta lumea. Imperiulu bulgarescu, statulu serbescu, mai tardiu Romani'a cu tóta unitatea limbei loru, cum cadiusera de reu sub loviturele turcesci! Itali'a cu limb'a sa unica si classica, sfarmata si sfasiata in diece teritórie,

lanchtonu si Casparu Peucer, dupa cum se vede din epistol'a ce a adressatu in anulu 1555 Novembre càtra celu dintaiu, la care apoi acesta a respunsu in anulu urmatoriu.¹⁾ Melanchtonu avea o opiniune fórté bune despre Jacobu, si dovád'a este recomandatiunea ce i'a datu càtra regele de Danemarca. „Elu este,“ scrie Melanchtonu regelui, „versatu in limb'a gréca si are destulu de buna precepere pentru mathematica si invetiatur'a chrestina, si inclina spre biseric'a nóstra. Si fiindu cá elu possede bune testimonie despre originea sa si drepturile sale de mostenire, si are bune moravuri — cá-ci eu nu l'am cunoscutu altfelu, de cátu cá unu omu verace si onestu — i'am datu acésta scrisóre spre marturia.“

In fine, dupa mai multe aventure, Jacobu a devenitu, in anulu 1561, Domnu alu Moldovei, cunoscutu sub numele de Despotu-voda.²⁾ Chiaru la inceputulu scurtei sale domnii, Despotu-voda a datu pe fácia inclinatiunile sale protestante. Elu a infiintiatu in Cotnaru, orasiu locuitu pe atunci mai multu de sasi si unguri, o scóla de invetiatori protestanti, pe care'i chiamase Despotu-voda si intre cari érá susu-numitul Casparu Peucer, ginerele lui Melanchton; totu de odata elu a dotatu scól'a si cu o biblioteca. Elu silea pe copii moldoveniloru se invetie in acésta scóla si intretinea chiaru mai multi copii cu propri'a sa chiertuie. Apoi cu inctulu a inceputu a atinge mai de aprópe biseric'a orthodoxa, criticandu pe preotii si ceremoniele bisericesci, si a infiintiatu in palatulu seu o capela, unde se facea servitiulu divinu dupa principiile sale luterane, si invitá si pe boeri se asiste. Aceste incercari, din ce in ce mai pronuntiate, de a introduce protestatismulu, au provocatu naturalmente ingrijiri si nemultiamiri din partea poporului, lucrurile inse au luat unu caracteru seriosu si amenintatoriu, candu Despotu-voda a voitu se indreptedie mai multe abusuri si specialu a regulá cele de casatoria. Divorturiile se faceau cu asia mare usurintia, in cátu se gasiau multi in a treia séu chiaru a patr'a casatoria, fiindu inca in viétiá celelalte femei din casatoriile anterióre.

(Va urmá.)

¹⁾ Crusii, Turco-graecia p. 556. Corp. Reform. VIII, p. 674. 780.

²⁾ Despre despotu-Voda vedi afara de chronicile: Sommer, de vita Jacobi Despotae Moldavarum (o scriere fórté rara); Gratianus, de Despota, Valachorum principe; Engel, Geschichte der Moldau IV, 2 pag. 196 urm Fr. Haase, Miscelan. philosoph. lib. III, p. 12.

devenise „unu conceptu numai geograficu,“ precum o numiá betranulu principe Metternich in batjocura.

Vedeti dara, cá „ide'a de statu si de integritatea statului“ este numai unu pretextu, bunu cá se ametiesci capetele ómeniloru carii nu vedu dela nasulu loru mai departe. Nu veti castigá nimicu, ci veti perde nespuse de multu prin acésta propaganda de trei ori nefasta.

Transilvani'a.

— Sibiiu, 21 Dec. In câte diece ani odata abia ni se intempla se avemu in acésta patria muntósa o érna asia blanda precum este acésta. Betranii nostrii intre alte regule de a le loru meteorologice si astronomice (fára a cunósce acesti termini grecesci) au una care tíne, cá s. Nicolae*) candu vine, isi scutura barb'a, adeca ninge. Ei, bine, astadata avemu timpulu celu mai frumosu, fara ninsóre si presté di chiaru fara inghiatiu. Oile inca totu mai potu ámblá câte puçinu la pascutu; dara vitele cornute si copitate sunt puse pe nutretiu de érna; economii inse voru scí a se pastrá pentru primavéra, cá nu cumva se'i pacalésca Teodoru Tironu cu siepte cai pána in raiu, séu chiaru si s. Georgie, care ucide balaurulu si in urm'a lui vinu furtunele.

Pána aci nu se audiá de fere selbatice, cá-ci pe cátu nu e geru mare, isi mai afla predi prin paduri la iepuri si caprióre, dara mai de curendu se scrie din cerculu Bradului in comitatulu Hunedórei, cá lupii au inceputu se intre chiaru si dio'a mare prin curtile ómeniloru si se rupa din vite. Ce se face bietii locuitori? 12 fl. taxa pe anu pentru câte o pusica de vénatu este unu tributulu infricosiatu, impusu curatu in favórea fereloru carnivóre. Se totu vorbesce de venatori ex officio; dara pare cá ferele aru avea si ele spioni pe la residentiele prefectureloru, cá se afle candu esu domniila venatu si se se retraga pe unde sciu numai ele. Dau-nele cauzate de lupi, ursi, vulpi se urca la sute de mii pe anu. Daca poporulu ar mai scuturá ceva din indolentia, ar face cá mai de multu si precum facu pána in dio'a de astadi in Romani'a, garduri, forma de micu labirintu angustu si inaltisioru asia, cá lupulu se póta intrá, dara se nu se póta întórce spre a esí, éra in mijlocu punu unu hoitu, ori mai bine purcelu séu gásca, cá se strige. Lupulu prinsu asia ilu tóca in capu cu maciuci, séu ilu ucidu cu lance ori cu furca de feru. Altii facu grópa si in aceea punu gásc'a ori purcelulu. Asia se face in Russi'a, inainte in Turci'a, pe candu crestnilorulu nu le érá permisul a portá arme.

Domnule redactoru!

Clubulu alegatoriloru romani din municipiulu Turda-Ariesiu s'a constituitu in 11 Novembre a. e. Alegatorii romani din acestu municipiu sunt rogati prin acésta a cercetá cátu mai desu intrunirile clubului cari se tínu regulatu de trei ori pe septemana: sambat'a, dominec'a si mercurea dupa amédi.

Localitatile clubului se afla in otelulu „la Coróna“ in piati'a Turdei.

Rogandu-ve se binevoiti a dá locu acestui a-nuntu in colónele diariului ce redactati, sunt Turd'a, 18 Decembre 1880.

Cu tóta stim'a

Dr. J. Ratiu.

Ungari'a.

— B.-Pest'a. Inainte de a se prorogá diet'a pána dupa serbatorile gregoriane, se mai dederá in ésbatere câteva legi mai totu fiscali, inoposite, taxe accise, timbru etc. Intr'aceea deficitulu se consatá frumusielu preste 40 de milióne, altii inse ilu redicu dupa unu calculu estraordinariu, la 89 milíne.

O comisiune se ocupa cu planulu de a infiniá si in Ungari'a, precum e in Transilvani'a si in statulu Austriei, regimente de gendarmi, inloculu corpului de panduri, carii nu sunt in stare dea sustinea nicairi securitatea publica. Generatiunea nóstra mai vechia isi póte aduce prea bine ainte, din 1861 cu cáta mania si urgia au fostu dpartata trup'a austriaca de gendarmi din totu cprinsulu Ungariei, si cum s'au restauratu vechi'a institutiune nationale de panduri si haiduci a persecutorii loru; cum inse totu in acelu nu aici in Transilvani'a, gubernulu din Clusiu rogase pe monarchu, cá se nu scóta regimentulu de gendarmi, ci se'lu lase acilea, spre a insuffá roma-

*) Sânt-Nicóra 'i dice poporulu.

niloru respectu se nu cutedie a se scólá contra unguriloru, cum inse totu atunci s'au rogatu si romanii prin deputatiunile loru trimise la Vien'a, cá imperatulu se nu scótiá nici pe gendarmi din acésta tíera, se lase si garnisóne mai tari din armata, cá de nu, ungurii cu secuii éra voru rebelá si voru face mare nevoia romaniloru, silindu'i se se apere. Asia a remasu aci regimentulu de gendarmi, si este prea bine cá a remasu.

Vien'a. Egoismulu pedepsitu.

Locuitorii Vienei o patira, precum o meritasera de multu pentru gretiosulu loru egoismu si anume astadata intr'o afacere din cele mai delicate. Vorb'a este despre casatori'a archiducelui Rudolfu principe de coróna. De si provinciali simplii precum suntemu noi, totusi ne potemu face óresicare idea despre maretiele preparative de nunta, cá si de estraordinariele spese. Fetioru de imperatu, herede alu coróneloru parintelui seu, voi'a si dorinti'a sa, cá si a parintiloru érá, cá cu acea oca-siune de festivitate se verse intre poporu bani cu sutele de mii, inse pe labóre, pe marfi, pe totu feliulu de obiecte, necesarie si de lucsu. Ce se intemplá inse! S'au aflatu cu cale cá se se comande si dela Parisu unele lucruri, mai alesu de lucsu, de o elegantia rara si cum se mai dice, de acelea ce au Chic, precum se potu produce numai in Franci'a. Audiendu acésta unii si altii din fabricantii interessati, avura in pertinenti'a se inpute curtiei imperiale si exagerandu sum'a, iritara pe poporatiune intru atáta, cátu municipalitatea (primari'a, Bürgermeisteramt) alunecá a convoca consiliulu municipale, dupa aceea primariulu alergá pe la marsialii si intendentii curtiei, cá se afle de starea lucrului. Intr'aceea capital'a inca luase mesuri preparative cu 2—3 luni inainte, spre ási arata, vedi, iubirea si respectulu homagiale càtra august'a familia domnitória; intre altele se decisese a se dá unu balu atátu de bogatu si splendidu, precum dóra nu s'a mai vediatu niciodata in Vien'a.

Pre cátu nu ar fi alunecatu poporulu la espressioni in pertinente, a inplinitu lips'a o parte din press'a Vienei, cunoscuta de nerusinata. In fine primariulu deschise in una de dile siedinti'a reprezentativa cercetata de cei mai multi membrii, plini de curiositate cá se asculte unu raportu in cestiunea susu atinsa. Pre candu se citea raportulu, dn. primariu dr. jur. Newald fu chiamatu intr'o cancelaria, de unde se întórse curendu cu o scrisóre in mana, si elu palidu cá cér'a. Dr. Mauthner cere cuventu cá se intre in desbatere. „Nu e desbatere, am se ve citescu o scrisóre dela dn. ministru-presiedente“, fu respunsulu.

Ce ce? Ministru, ministru? Crestini si evrei saru dela locurile loru, cá se asculte coprinsulu scrisórei. Si care este acela? Maiestatea Sa declara in numele seu si alu fiului seu (cá mire), cá dupa câte s'au vorbitu, comentatu si cercetatu pána acuma . . ., nu accepta invitarea la balulu ce voiesce se dea capital'a in onórea familiei domnitórie si a tinerei parechi, nu, ci le dá consiliulu, cá sumele destinate pentru acelu scopu se le impartia la saracimea din Vien'a, pentru care mai dá si Mai. Sa cu august'a Sa consórta imperatésa doue-dieci de mii, éra M. S. imp. Rudolfu alte 20,000 fl. totu la clasea saraciloru din capitala.

La audirea acelei scrisori, de ar fi trasnitu in sala si ar fi lovitu pe cátiva, mai mare spaima nu'si póte imaginá nimeni. Unii remasera cu gurile cascade si cu ochii cátu cepele, altii nu se poteau sculá de pre banci, cátiva strigara se mai audia odata, cá-ci nu'si crediusera urechiloru. De câteva-ori o citira. De unde se mai póta lucrá ceva; dupace se formara in diverse grupe, in fine o luara care incatrau, cu nasuri cá nisce crastaveti bulgaresci. Na, v'a trebuitu afrontu? ilu aveti baiati resfatiati cu miliónele dela locuitorii monarchiei întregi. Generatiune ingrata si nerusinata; ea nu se satura de colossalulu avantaju ce'lu are fiindu capitala a imperiului, mai cutédiá se inpuna chiaru familiei domnitórie ceea ce nu suferé nici celu mai simplu cetatiénu, cá se nu cumpere ce'i trebuie de acolo de unde'i place lui. Impertinenti'a fabricantiloru ese cu atátu mai urita dupace se scie curatu, cá li se dedese de lucru din partea curtiei cu sutele de mii. Mai e de sciutu, cá curtea imperiala platesce tóte lucrurile fórté splendidu, numai cá se ajute pe locuitori. Asia le trebuie la toti ómenii cu frunte de feru. Pentru 30 sau 40 mii suma ce mergea la Paris, cei din Vien'a au se pérda acuma milionulu. Ce lucsu érá se se desvólte la acelu balu

ce principese, comtese, bancarese bogate erá se verse la bani in tóte partile, care acuma au se remana in cassa.

Romania.

Respunsulu camerei la discursulu tronului.

D. M. Ferichide, raportorulu comisiunii insarcinate cu redactarea proiectului de respunsu la mesagiulu tronului, a datu cetire urmatorului proiectu de adresa:

Mari'a Ta!

Adunarea deputatorulu este fericita de câte-ori póte se exprime din nou Altetiei Vóstre Regale sentimentele de devotamentu si de iubire ale tieriei. Astadi isi implinesce acésta inalta datoría, aducédu totuodata tributulu recunoscintiei sale Altetiei Vóstre Regale, si Altetiei Sale Regale, prea iubit'a nóstra Suverana, pentru marele faptu alu regularei successiunii tronului, prin carea se consolidédia insasi bas'a constituirii politice a Romaniei.

Adunarea a luat actul de acceptiunea dispositiunilor din Constitutiunea nóstra, privitorie la successiunea tronului, de càtra Alteti'a Sa Regala, Augustulu parinte, si de Altetiele Loru, augustii frati ai Mariei Vóstre Regale; a luat actul asemenea de renuntierea facuta de Alteti'a Sa principele Leopoldu, renuntiare prin care dreptulu eventualu de successiune se transmite filoru lui.

Tiér'a intréga inpartasesce sentimentele nóstre de adenca recunoscintia pentru Alteti'a Vóstra Regala, pentru Altetiele Loru principii ai augustei Vóstre familii, pentru Alteti'a Sa Regala Dómn'a, care prin cea mai nobila abnegatiune a manifestatu patriotic'a sa dorintia de a dobandi pentru Romani'a definitiv'a stabilitate trebuitore dezvoltarei ei.

Romani'a, astadi recunoscuta cá statu independente de tóte poterile, va intrebuintia energi'a si activitatea sa la dezvoltarea sa interna. Silintiele ei, aplicate la acésta opera de progresu, legata de interessulu Europei intregi, voru intari si mai multu bunele sentimente, pe care le-a inspiratu in afara. Suntemu fericiti cá ne vedemu ajutati in lucrarea nóstra de manifestarea increderei si a simpathiei tuturoru poteriloru.

Vomu studiá cu atentiune tractatele si conventiunile inchiariate de guvernul, care ni se voru presentá.

Regulamentarea libertatiei navigatiunii pe Dunarea de josu, fiindu prin natur'a ei o cestiune politica totuodata, representatiunea nationala primisce cu bucuria si incredere asigurarea ce Alteti'a Vóstra Regala dati tieriei, cá interessele cele mari ale Romaniei pe acestu fluviu voru fi mantínute si aparate in perfectu acordu si cu textele tractatorulu, si cu drepturile ei de statu riveranu independentu.

Ne vomu grabi, Mari'a Ta, se respundemu apelului ce faceti representatiunii nationale, cá se consacramu totu timpul nostru inbunatiriloru interne urgentu reclamate.

In partea administrativa, organizatiunea comunelor si a judetiloru, conditiunea diferitoru functionari, tocmelele agricole, voru fi obiectulu unui studiu seriosu.

Cu ocaziunea votarei budgetulu ne vomu inspirá de acelasu spiritulu de economia bine intielésa, care au adusu o inbunatire atátu de insemnata in finantiele statulu si in creditulu tieriei. Vomu fi fericiti se amelioramu óre-cum legile nóstre financiare, in adastarea momentulu, candu vomu potea modificá intr'unu modu mai echitabilu insasi asiedierea inopositorulu.

Adunarea nu va refusá nici-unu sacrificiu pentru dezvoltarea instructiunii publice. Ea va studiá cu seriositate proiectele care i se voru presentá in acésta materia. Camer'a inse este convinsa, cá progresulu, in tóte serviciile publice, stá mai puçinu in facere de legi noué, de càtu in intielépt'a apli care aceloru in fiintia. Ea va cautá mai cu osebite mijlócele de a asigurá formarea unui personalu didacticu capabilu si de ajunsu pentru numeroasele lipsuri ce esista.

In càtu privesce justiti'a, ne vomu asociá la mesurile cari ni se voru propune pentru a ajunge intr'unu modu potrivit cu situatiunea nóstra actuala, la deplin'a independentia a magistraturei.

Pe terenulu economicu vomu dá concursulu nostru celu mai energeticu pentru continuarea operei inceputa. Diferitele cestiuni relative la administrarea cailoru nóstre ferate, la complectarea reteleloru de siosele, la amenajarea porturiloru, la exploatarea minelor, la conservarea paduriloru, la crearea unor institute de creditu pentru agricultura voru fi obiectulu preocupatiuniloru si lucrariloru nóstre de capetenia.

Adunarea, mandra de progressele dilnice realizate in armata, scutul demnitatiei tieriei, se va uní cu mesurile propuse, in proportiune cu resursele nóstre, pentru a urmá inbunatatirea si organizatiunea ei deseversita.

Vedemu cu bucuria nou'a provincie romana de preste Dunare pe o cale de prosperare, vomu cautá mesurile destinate a asigurá mersulu ei inainte, intre care, in prim'a linia, este regularea cestiunii proprietatiei fonciare.

Tiér'a intréga, Mari'a Ta, este patrinsa de aceeași patriotica vointia; ea are consciintia si de drepturile si de indatoririle ei; ea e convinsa, cá precum sub gloriós'a conducere a Altetiei Vóstre Regale, a strabatutu in trecutu timpuri grele cu successu, totu asemenea si in viitoru, pe terenulu pacificu alu dezvoltarei ei interne, va ajunge, cu Alteti'a Vóstra Regala, la dobandirea frumósoloru rezultate ce ne aratati. Plina de respectu si de devotamentu pentru augustii sei suverani, ea se uneste cu reprezentantii sei din adunarea deputatorulu in urarile ce facemu.

Se traiési Mari'a Ta.

Se traiésca Alteti'a Sa Regala Dómn'a.

Se traiésca Romani'a.

Raportorulu, M. Ferichide.

(La atentatu.) Cutítulu de injunghiatu, ridicatu de càtra indracitulu asasinu Ivan Petrariu asupra vietiei dlui Joa nu Brateanu, ori-cá a fostu elu rapeditu numai din vointi'a unui individuu privatu, ori dupa decisiunea luata de càtra vreo societate secreta, sau chiaru de vreo partida politica, insetata de resbunare, in ori-ce casu atentatulu este de o importantia atátu politica, càtu si mai virtosu sociala, si de o natura, cá in urmarea lui se ni se deschida o privire fiorósa in laintrulu aceloru clase de ómeni, carii pe langa ce ducó viétia din cele mai abiecte si desfrenate, cá totu atâtea existentie catilinarie, otraviti de o lectura scósa din latrinele Parisului, Berlinului, Petersburgului, Vienei, voru se aplice ideile perverse in Romani'a, unde acelea n'au si nu potu se aiba altu terenu, decâtu numai imaginatu de fantasi'a loru cea ametita. Si fiinducá ideile de acestea se propaga astadi in tóte partile, este necesariu cá se cunoscemu cu totii antecedentiele atentatulu se'i urmarimu si consecentiele, la care vomu luá in ajutorulu cele mai de frunte organe de publicitate din Romani'a si asia astadi vomu continuá cu espectoratiunile diariulu „Pressa“.

„Antecedentiele“ tentatorelui sunt din cele mai rele: cercatu de justitia, dupa ce a fugitu cá professoru de gimnasiu cu renumerariele colegiloru sei, acestu miserabilu traía o viatia de cafenea.

Lucru curiosu, se dice cá elu fu numitu, sunt câteva dile, intr'unu micu postu la ministeriulu de finantie chiaru de d. Brateanu, care nu cunoscea trecutul acestu omu perdutu in vitii.

Intarítatu de nemulțumitii, cari punu o mare esageratiune in plangerile loru, si facédu se dice, parte dintr'o banda de desnadajduti, demna de densulu, acestu nemernicu ajunsese la o esaltare febrila, care 'i luá usulu facultatorulu mintale si ilu impinse a atenta chiaru la vietia bine-faceturulu seu.

Atentatulu de aséra destépta in anim'a nóstra nisce vii si seriósé ingrijiri, si provóca in spiritulu tuturoru temeri grave asupra viitorulu societatiei nóstre: elu resuma o situatiune si este espressionea fidela a bólei morale, care bantue câteva capete stricate din tiér'a nóstra.

Poporulu romanu, atátu de blandu si cu moraluri asia de dulci, inaugurédia fórte tristu, voru dice unii, erá noue in care a intratu. Noi vomu protesta contra unei asemenea acusatii, cá-ci marea majoritate, potemu dice, mai unanimitatea Romaniloru, conserva acelu caracteru traditionalu de blandetie si de amenitate. Din fericire, numai câteva capete seci, cari se grabescu a maimutia si in acestu casu lapedaturile Europei, sunt atinse de ból'a fanaticismulu politicu. La noi s'au vedutu in doue trei rinduri ómeni desnadajduti, recurgédu la mijlóce violente, cá se'si resbune contra ministriloru care i-au destituitu, dara ei intrebuintiau bastonulu seu vreunu altu instrumentu de lemn, care nu da mórtea.

Amu avutu numai unu asasinatu politicu in persón'a reposatulu Barbu Catargiu; dar, dupa câte se scie, elu s'a sevèrsitu de unu strainu.*) Man'a romanulu nu s'a scaldatu niciodata in sange

*) Unguru din Transilvani'a, platitu fórte bine, cá se omóre pe Barbu Catargiu ministru-presiedinte intre 1861-2.

pentru cestiuni politice, constatamu acestu faptu cu fericire. Eri pentru prim'a óra s'a vedutu unu romanu destulu de degradatu, pentru-cá se armeze braçulu seu cu unu cutitu contra primulu ministru.

Tentativ'a de asasinatu din sér'a trecuta contine in sine unu avertismentu si unu mare investimentu. Ea este rezultatulu fatalu, pe de o parte alu ideiloru politice false si periculóse, ce au ptrunsiu din nenorocire si la noi din deosebitele parti ale Europei, éra pe de alta parte alu relei directiuni ce s'a datu pàna acum instructiunii publice si private, si care a produsu o catatime fórte insemnata de aspiranti la functiuni, o mare si teribila plaga pentru societatea nóstra.

Avemu profund'a convingere, cá acésta bóla este vindecabila, si cá nisce asemenea tentative odióse, care inspira o legitima indignatiune tuturoru ómeniloru de bine din veri ce partida, nu voru desonora pe viitoru bun'a reputatiune a némulu romanescu.

Se lucramu dar cu totii, se lucramu cu energi'a si perseverantia sub conducerea acestei mari idei si vomu reusi negresitu a atinge scopulu ce ne propunemu.

D. primu-ministru, mai multu de càtu ori cine, este interessatu a se obtiné acestu bunu resultatulu. Faca cerulu cá acésta lucrare a nóstra a tuturoru, se fia incununata cu successu!

Orsini si complicitii sei fanatici au atentatu la vietia lui Napoleonu III, pe care ilu credeau contrariu emanciparii Italiei. Ei fura trimisi la esiafodu, dar generosulu imperatu profitá de acelu avertismentu si lucrá la reinvierea poporulu italianu!“

— (Despre atentatu.) Investigatiunea séu cum se dice in Romani'a, instructiunea se face di si nópte prin politia, procurori si judecatori; pàna acum inse ne este preste potintia a ne informá exactu din atâtea variante câte aducu diariiele din capitala. Investigatiunea e strictu secreta, dara totu transpira câte ceva in publicu din spus'a unor individuu arestati si érași liberali, cum si dela unii martori ascultati. Ni se pare cá o corespondentia privata din 5/17 Dec. ar coprinde sciri destulu de sigure pentru-cá se merite a le comunicá si publiculu nostru cu atátu mai virtosu, cá multi parinti si alti locuitori din Transilvani'a si Banatu se afla in grija nespusu de mare, cá nu cumva in acelu complotu alu nihilistiloru se fia amestecat si vre-unulu de ai loru, mai alesu dupa-ce vinu mereu sciri despre arestare noue preste cei 20 prinsu in nóptea de ántaiu. Dupa aceea corespondentia scótemu numai aceste.

Joanu Petrariu, nascutu din Rimniculu-Vâlcei dintr'o familia in care s'au mai alesu si alti misiei, ajunsu professoru apoi si directoru in Bucuresci, casatoritu cu o nepóta a d-lui Vas. Boierescu s'au alesu din elu unu hotiu de inferatu, unu adeveratu catilnariu; dara schimbandu'si numele si mai copertu de unii altii au totu scapatu, pàna ce insielá si pe ministrulu Joa nu Brateanu, cá se'lu puna in servitiu. De aceea asasinulu si dice, cá n'au avutu nici o ura personala asupra d-lui Brateanu, dara cá sórtea l'a nimeritu pe elu cá se'lu omóre.

Unu altu complice fórte periculosu alu asasinulu a fostu unulu anume Patescu, despre care se scia, cá a fostu si acesta revisorulu de scóle inse totu hotiu catilnariu si insielatoriu (Ce rusine, ce urgia pe scóle si pe ómenii scóleloru!)

Dintre persónele arestate nume mai cunoscute sunt, redactorulu Grande, cutiovlachu de origine, omu fórte fanaticu si plinu de ura infocata chiaru càtra multi din binefacatorii sei, advocatulu P. Borsiu, Titus Dunca (capitanu?) De curendu s'au mai arestatu diaconulu dela biseric'a s. Stefanu si doi studenti, éra femeia diaconulu Cárlova fu pusa in libertate. Scirea cá si dóm'n'a Flechtenmacher ar fi fostu arestata, nu se adeverese. Se dice cá Patescu ar fi marturisitu totu, ar fi si numitu pe mai multi conspirati nihilisti. Despre principele Grigorie M. Sturdza (Muchlis pasia) candidatulu muscalescu la tronu nu se adeverese cá s'ar fi datu ordinu de arestare asupra lui, ceea ce nici nu se póte fara consintiementulu senatulu, dara a cerutu insusi Sturdza concediu cá se vie la senatu. Se aude cá o spióna a lui, care fusese in vér'a trecuta si in Ardealu, este cautata.

Nu e nici-o indoiéla, cá o parte a pressei a incuragiatu indirecte nihilismulu si asasinatulu prin limbajulu seu passionatu, respiratoriu de resbunare etc. etc.

